

Znanstveniki o teoriji spola

✍ Erika Ašič

Znanost je eksaktna veda, za katero velja, da natančno proučuje dejstva. Znanstveno raziskovanje naj bi pri proučevanju opazovanega predmeta, živali, človeka in drugih dogajanj upoštevalo vse možne dejavnike in vplive na spremembe, ki se pokažejo na opazovanem objektu. Če tega ni, je raziskovanje pristransko. Še hujša napaka (manipulacija) je, če znanstvenik namenoma izloči določene dejavnike (taji, potvori rezultate) sprememb zato, da bi 'dokazal' tisto, kar želi dokazati.

Svoboda omogoča razvoj osebnosti

Izhodišče teorije spola je, da spol ni naravna (biološka) danost, ampak si ga vsak izbere sam, na izbiro in oblikovanje pa vpliva kultura, družba. Na videz izhaja iz prizadevanja po odpravi krivic, v resnici pa vodi v diktat enakosti, uniformnosti in ne v enakopravnost. Ne gre za spoštovanje vsakega posameznika v tem, kar je, ampak za diktat – vsi smo enaki, vsi moramo razmišljati enako in delati enako. V tej (znanstveni?) teoriji gre torej za zanikanje biološke danosti.

Temu vprašanju se je v norveškem dokumentarnem filmu Teorija spola – pranje možganov, enakost med spoloma posvetil Herald Eia¹. Opazil je zanimiv pojav 'paradoks enakosti': na Norveškem je opazil tipično moška in tipično ženska dela, celo podjetja, čeprav je bila ta država v letu 2008 država z največjo enakopravnostjo spolov (tudi vsa leta po tem je še vedno med

prvimi). Izbira poklica med mladimi je bolj tradicionalna, kot je bila pred 15 leti. Obiskal je podjetje, v katerem je zaposlenih 90 % inženirjev (moških), in bolnišnico, kjer delajo samo bolničarke (ženske). Kako je mogoče, da se v deželi, kjer imata oba spola enake možnosti, popolno svobodo pri izbiri poklica, pojavijo izrazito moška in izrazito ženska dela? Morda ravno zato – zaradi svobode pri izbiri. Ko se odločamo svobodno, resnično lahko sledimo svojim željam, nagnjenju in sposobnostim. Takrat je bolj verjetno, da pridejo do izraza vse genetske dispozicije, tudi prava ženskost in prava moškost (kot v navedenem filmu pove Lippa). Kjer pa se npr. borijo za preživetje, ljudje primejo za vsako delo, da bi preživel.

Snovalca filma je zanimalo, kaj človeka žene pri interesih, pri odločanju za poklic. Od leta 1980 do 2006 je na Norveškem 90 % medicinskih sester žensk in le 10 % inženirk. Kljub prizadevanjem in finančnim vložkom vlade sprememb ni bilo. Raziskovalka Camilla Schreiner je v raziskavi v 20 državah ugotovila, da modernejša kot je država, manj deklet se zanima za tehniške predmete. Prof. Richard Lippa (ZDA) je v spletni raziskavi prejel podatke 200.000 udeležencev iz 53 držav Evrope, Amerike, Afrike in Azije. Odkril je, da se (po vseh državah so razlike uravnotežene) veliko več moških zanima za tehniške poklice, več deklet pa za delo z ljudmi. Meni, da če bi na to vplivala samo kultura in ne tudi biološke danosti, bi bile razlike med državami večje.

Eia je obiskal Catherine Egeland (Raziskovalni inštitut dela, Norveška), ki je izdelala več poročil o izbiri poklicev različnih spolov, ter Joergena Lorentzena, strokovnjaka za proučevanje razlik med spoloma (Center za

disciplinarne študije spolov, Oslo). Slednji meni, da so raziskave o razlikah med spoloma zastarele; oba se strinjata, da prirojene razlike med spoloma niso pomembne za razumevanje različnih interesov med spoloma, da je spol zgolj produkt družbenih vplivov, vzgoje in socializacije.

Pot ga je vodila naprej. Prof. Trond Diseth (National Hospital, ZDA), medicinski vodja oddelka za otroško psihiatrijo, ki dela z otroki, rojenimi s poškodovanimi genitalijami, ugotavlja, da se pri zdravih otrocih že pri 9 mesecih starosti opazi razlika v zanimanju za igrače: dečki se dlje časa igrajo z deškimi, deklice pa z dekliškimi igračami, torej odvisno od spola. Pravi, da se "otroci rodijo z jasnimi biološkimi nagnjenji (spol, osebnost, obnašanje), potem pa okolje, pričakovanja in vrednote to povečajo ali zmanjšajo". Gre za raziskave, narejene od leta 2006 do 2008, torej niso zastarele. Prof. Simon Baron-Cohen, britanski profesor razvojne psihopatologije, je ugotovil razlike med spoloma že pri novorojenčkih: več dečkov, starih en dan, je dlje časa opazovalo tehnični predmet, več deklic pa dlje časa obraz. To utemeljuje z različnimi količinami hormona, predvsem testosterona, kar vpliva na možgane. Baron-Cohen je te otroke spremljal do 8. leta starosti in ugotovil, da imajo dečki (otroci z več testosterona) več težav z empatijo, sprejemanjem drugačnosti, bolj pa se zanimajo za sisteme in za to, kako stvari delujejo.

Dr. Anne Campbell, razvojna psihologinja iz Severne Anglije, proučuje vpliv evolucije na naše telo in duševnost. Pravi, da se v času evolucije razvija to, kar je potrebno; za doseganje bioloških ciljev (npr. pri ženskah rojevanje, dojenje, nega) je potreben ujemajoč psihološki razvoj (npr. nežnost,

Foto: Benedikt Lavrh

empatija, družabnost); zato obstajajo razlike med spoloma. Zdi se ji nemogoče, da bi evolucija izoblikovala telo, reproduktivne organe, ne da bi pri tem vplivala na naš najpomembnejši organ, na možgane.

V filmu avtor znanstvenike sooči z mnenji drugih. Dr. Campbell in dr. Diseth menita, da je trditev norveških 'znanstvenikov', da je biološka določenost spola nepomembna, neverjetna – ker je nemogoča. Odzoveta se s presenečenim nasmehom in navajanjem dejstev iz svojih in drugih raziskav. Ko avtor norveška raziskovalca Egelando-vo in Lorentzena sooči z nasprotnim mnenjem (Campbell, Baron - Cohen, Diseth), oba z zamaknjenim pogledom vidno obstaneta in se (malce jezno) čudita, kako to, da ljudje vložijo toliko energije in so tako zainteresirani za raziskovanje razlik med spoloma. Trdita, da je njuno razmišljanje nastalo na podlagi hipotez, teoretičnih osnov, v katerih (kot sama pravita) "ni prostora za biologijo".

Na osnovi tega filma je norveška vlada ukinila financiranje nordijskega inštituta za spol, ki je promoviral teorijo spola. Ta inštitut je posledično prenehal z delovanjem.

Zamolčana resnica

Poglejmo še drug primer². Leta 1966 sta se v Veliki Britaniji rodila dvojčka Bruce in Brian Reimer, ki sta imela prirojeno težavo z uriniranjem. Pri rutinski operaciji so Bruceu pri manj kot mesecu dni starosti močno poškodovali spolovilo in starša sta nato iskala

pomoč za svojega sina. Prišla sta do dr. Johna Moneya, ki je bil prepričan, da je spol določen z vzgojo in ne biološko. To so izpodbijale raziskave iz leta 1959 (Milton Diamond) in številne objave člankov o tem, da je vloga hormonov pomembna pri določanju spola, vendar je Money zagovarjal svojo teorijo, da je spol družbeni produkt in da je otrok do drugega leta starosti spolno nevtralen.

Dečka (Bruce/Brenda) je leta 1967 operiral, ga kastriral ter družino tudi naslednja leta spremljal in ji svetoval. Vztrajal je, da starša ne smeta nikomur izdati skrivnosti, da je bila Brenda v resnici fant, vzgajati in oblačiti pa ga/jo morata kot deklenco. Otrok je bil kljub 'strokovnemu' spremljanju in hormonski terapiji nenehno zmeden, ni se 'našel' v svoji koži, zato je imel povsod težave (v šoli, pri učenju, v družbi), zanimalo so ga samo fantovske, moške stvari. Dvojčka sta pozneje staršem povedala tudi, da ju je dr. Money na terapijah silil, da sta gola vpričo njega uprizarjala spolna dejanja. Brenda je zagrozila, da se bo ubila, če ne more živeti kot moški in če jo bodo še silili slediti dr. Moneyu. Imela je 14 let. Takrat ji je oče razkril skrivnost, da se je rodila kot fant. Brenda je takoj prenehala s terapijo, se preimenovala v Davida in šla pri 16 letih na preprosto operacijo, pet let pozneje pa na popolno plastično operacijo za spremembo spola – nazaj v moškega. Od takrat naprej je David pričeval, saj ni hotel, da bi še kdo trpel kot on. Leta 2004 se je zlomil in naredil samomor. Dr. Money se je ves

čas na vse načine trudil, da primer ne bi prišel v javnost. Tudi staršema dvojčkov je prepovedal govoriti z novinarji. Leta 1987 je dobil nagrado za svoje delo.

Pretrajljivo je, da je dr. Money, ki je Brucea/Brendo operiral in spremljal (in tako tudi vedel za vse težave), javnosti govoril o tem kot o uspešnem primeru spremembe spola in dokazu, da spolno nismo določeni, temveč da je spol stvar vzgoje. Brendini spremembi spola je posvetil poglavje v svoji knjigi, pri tem pa zamolčal vse njene težave in dvome družine in učiteljev ter jo predstavil kot popolnoma uspešen primer. Na ta primer se (kot na uspešen znanstveni primer) sklicuje vrsta znanstvenikov, sociologov (npr. Oakley, Dorlin), ki zagovarjajo in širijo teorijo spola. V francoskih učbenikih teorije spola je predstavljen kot uspešen. O uničenem življenju ni spregovoril nihče, še najmanj dr. Money (čeprav je vso zgodbo dobro poznal).

Kaže, da se je treba zavzemati za posebne pravice – za pravico biti to, kar smo: biti ženska, biti moški; za spoštovanje in dostojanstvo takšne osebe, kot se rodi, kot je naravno, zdravo; in za to, kar lahko v prihodnosti ohranja človeštvo. ■

Opombe – viri

1. Teorija spola – pranje možganov, enakost med spoloma (2010). Spletni vir: <https://www.youtube.com/watch?v=luyHa3nfxlA>, pridobljeno 26. 5. 2015.
2. Prva žrtev teorije spolov. Spletni vir: <https://www.youtube.com/watch?v=a5tYVXBp14M>, pridobljeno 26. 5. 2015.